

GHID PENTRU PROFESORI

Cum să identificăm și să combatem dezinformarea?

DATA ULTIMEI ACTUALIZĂRI: 28 ianuarie 2021

Pentru aceia dintre noi care am crescut în secolul XX, avântul erei informaționale a reprezentat o experiență socială, culturală și politică definitorie. Însă și pentru tinerii care ajung astăzi la maturitate, provocările și oportunitățile din capitolul următor al acestei povești sunt la fel de pline de inspirație și de provocatoare. Nu știm ce va aduce viitorul, însă le putem oferi tinerilor instrumentele de care au nevoie pentru a aborda cu succes orice situație cu care se vor confrunta.

Una dintre diferențele între lumea pe care o vor moșteni elevii de astăzi și cea în care au trăit părinții lor este disponibilitatea informațiilor. Pentru societățile democratice, o astfel de deschidere a reprezentat un mare dar. Totuși, am văzut, de asemenea, că, în mâini greșite, această deschidere poate fi periclitată prin răspândirea informării greșite neintenționate sau chiar a dezinformării intenționate. Instruirea tinerilor în privința modalităților de abordare a oportunităților și a pericolelor acestui peisaj informațional în continuă schimbare rămâne una dintre marile provocări legate de creșterea și educarea copiilor de astăzi.

Acest set de instrumente își propune să ofere profesorilor din învățământul secundar resursele necesare pentru a iniția conversații cu elevii lor despre aspectele generate de amenințarea informațiilor greșite. Printre acestea se numără aspecte legate de sănătatea publică, democrație, precum și de normele culturale și juridice care stau la temelia societăților noastre. Nu există răspunsuri absolute la întrebările care apar inevitabil atunci când ne gândim mai profund la cum putem distinge adevărul de minciună. Totuși, trebuie să îi încurajăm pe tinerii noștri să își dezvolte tocmai această capacitate de a gestiona ambiguitatea și de a face propriile aprecieri prin gândire critică.

În acest context, prezentul ghid nu oferă o serie de prescripții sau axiome. Materialele furnizate au mai degrabă rolul de a oferi un punct de pornire pentru discuții. Prin dezbateri și schimburi de opinii, elevii vor avea șansa de a descoperi natura multidimensională a informațiilor, atât individual, cât și în cadrul unor conversații cu colegii. Acestea constituie abilități esențiale pentru a deveni cetățeni responsabili în mediul online și în societate în general. Astfel, elevii vor „întâlni” personaje precum Machiavelli, Papa Urban al II-lea și teoreticienii conspirației QAnon de astăzi. Bazându-se atât pe fapte din istorie, cât și pe situații actuale, aceste studii de caz îi vor ajuta pe tineri să plaseze în context dezinformarea din jurul lor, contextualizând-o, de asemenea, ca fenomen cu precedente și paralele istorice. Sperăm că acest lucru îi va ajuta pe adolescenți să își dezvolte resursele intelectuale și personale pentru a gestiona dezinformarea atunci când vor deveni adulți.

Cadrele didactice reprezintă o parte esențială a acestei conversații și, în urma solicitărilor pe care le-am primit de la numeroși membri ai acestei comunități de a furniza resurse referitoare la dezinformare, sperăm ca acest set de instrumente să aducă o contribuție valoroasă pentru discuția mai largă despre educarea în materie de dezinformare. Metodologia noastră se bazează pe propria experiență acumulată prin studierea și acțiunile de răspuns la informarea greșită și dezinformare în Uniunea Europeană. La fel ca elevii cărora le este destinat acest pachet, și noi încercăm în permanență să învățăm și să ne regândim abordarea. Orice feedback din partea dumneavoastră este binevenit.

Acest set de instrumente este conceput pentru a familiariza tinerii cu fenomenul dezinformării, arătându-le ce amenințări implică el, cum pot obține informații suplimentare și cum se pot proteja. De asemenea, le permite să analizeze în mai mare profunzime exemple concrete. Setul de instrumente este de tip deschis și este disponibil cu titlu gratuit pentru orice instituție de învățământ. Deși poate fi ajustat și adaptat pentru orice grupă de vârstă, principalul grup țintă este format din adolescenți cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani.

Cum se utilizează

Ghidul este conceput pentru a cuprinde **una sau două lecții** pentru o clasă de mărime medie din **învățământul secundar**.

Prezentarea PowerPoint conține linkuri către mai multe videoclipuri de pe YouTube. În cazul unei lecții, doar unul sau două dintre aceste videoclipuri ar trebui să fie suficiente pentru prezentarea aspectelor principale. Le puteți folosi și pe celelalte dacă dispuneți de timpul necesar, sau dacă doriți să repartizați materialul pe parcursul mai multor lecții. Este la aprecierea cadrului didactic să decidă care dintre aceste videoclipuri sunt cele mai adecvate pentru o anumită clasă și ar putea da naștere celor mai interesante discuții.

Activitățile recomandate includ următoarele:

Activitate	Timp minim alocat	Materiale recomandate
Înțelegerea dezinformării (diapozitivele 5-24)	45 de minute	Prezentare PowerPoint, transcrieri video, discuție interactivă
Activitate realizată în grup (grupuri formate din maximum 5 sau 6 elevi) (diapozitivul 25)	15-25 de minute	Studii de caz (și prezentare PowerPoint ca referință)
Prezentări și discuții de grup (diapozitivul 25)	25 de minute pentru fiecare grup	Studii de caz
Rezumat și recomandări pentru documentare suplimentară (diapozitivele 26-34)	5 minute	Listă de lectură

Dacă aveți la dispoziție mai mult timp, ați putea extinde secțiunea cu privire la „Înțelegerea dezinformării” (de exemplu, prin alocarea de timp suplimentar pentru analizarea surselor externe și pentru discutarea exemplurilor cu elevii) sau ați putea alocă mai mult timp pentru activități pe grupe.

- **Dezinformarea și amenințările acesteia la adresa societății (diapozitivele 6-10):**

Atenție! Aceste exemple sunt prezentate sub formă de materiale „gata de utilizare”. Este posibil să găsiți alte studii de caz mai potrivite pentru elevii dumneavoastră sau le puteți cere acestora să identifice singuri alte studii de caz, sub forma unei activități pe grupe. Încercați să faceți astfel încât prezentarea acestor exemple să fie cât mai interactivă posibil.

- **Cercetările false și mișcarea „anti-vaccin”** (societatea cere personalului instituțiilor academice să respecte standarde academice ridicate – este important să înțelegem de ce acestea sunt necesare)

- **Mitul conform căruia coronavirusul este răspândit prin tehnologia 5G** (un exemplu recent care ne arată modul în care actori rău intenționați pot profita de pe urma unei situații de criză, fapt care poate cauza, la rândul său, pericole în viața reală). Numeroase teorii ale conspirației, distribuite în mediul online și offline, pretind că rețelele mobile 5G sunt cele care au cauzat pandemia de COVID-19. Acest lucru este fals. 5G se bazează pe radiofrecvență și nu produce viruși.
 - **Pandemia de COVID-19** a dat naștere unui val de informare greșită, de dezinformare și de teorii ale conspirației care, la rândul lor, au cauzat o „epidemie informațională” care profită de panica instaurată în rândul populației și de căutarea frenetică a unor răspunsuri cu privire la prevenție, tratamente, etc. Deseori, aceste informații false sunt răspândite în mod neintenționat, însă în multe alte cazuri informațiile sunt difuzate de părți care încearcă să obțină mai multe clicuri prin postarea de așa-numite „clickbait” (titluri și povești atent meșteșugite care atrag atenția).
 - **Manipularea emoțională**, realizată prin folosirea de actori în rol de „victime” exagerate ale unei situații, pentru a declanșa emoții intense și nu o opinie obiectivă pe care privitorul și-ar forma-o în cazul în care ar urmări surse credibile de știri.
- **2 modele privind funcționarea dezinformării (diapozitivele 11-15):**
 - **Motivarea oamenilor pentru a susține o idee/cauză** – cercetările false au alimentat și continuă să alimenteze temerile împotriva vaccinării, ceea ce cauzează creșterea numărului de cazuri de rujeolă. De menționat că printre motive se numără și avantajul politic, de exemplu realizarea unei campanii de denigrare înainte de alegeri sau amestecul unui guvern străin în alegerile organizate într-o altă țară cu scopul de a-și promova propriile interese geopolitice.
 - **Exacerbarea diferențelor pentru a submina coeziunea/solidaritatea de grup** – atacarea unei comunități care este deja puternică și unită este dificilă; dezinformarea este folosită pentru a dezbina oamenii și pentru a exagera diferențele, conflictele sau controversele deja existente.
 - **Cum funcționează dezinformarea? (diapozitivele 16-19)**
 - Rolul platformelor de comunicare socială
 - Tehnologia contribuie la manipularea facilă a informațiilor și la crearea de noi forme de conținut care sunt extrem de ușor de crezut
 - **Cum să reacționăm la dezinformare (diapozitivele 20-24):**

Ce înseamnă gândirea critică?

- Verificarea **conținutului** – sunt faptele și cifrele corecte? Este articolul părtinitor? Prezintă știri obiective sau o opinie?
- Verificarea **canalului de comunicare** – vă este cunoscut? URL-ul arată ciudat? Verificarea paginii „Despre noi” – cine se află în spatele articolului? Cine finanțează articolul? Ce spun celelalte surse mass-media de încredere?

- Verificarea **autorului** – există această persoană? Dacă nu se înțelege în mod clar cine este autorul, este probabil ca și restul să fie fals. Un jurnalist respectat are întotdeauna un istoric.
- Verificarea **surselor** – folosește autorul surse pentru a-și justifica afirmațiile? Sunt aceste surse credibile (de exemplu, canale mass-media consacrate și respectate, experți renumiți în domeniu)? Experții citați sunt cu adevărat specialiști? Dacă relatarea folosește surse vagi sau nu prezintă nicio sursă (folosește, de exemplu: „se spune”), afirmațiile din articol ar putea fi false.
- Verificarea **imaginilor** – imaginile au un efect puternic și sunt ușor de manipulat. O căutare inversă a imaginii poate demonstra dacă imaginea a mai fost folosită anterior într-un alt context.
- **Gândiți-vă înainte să distribuiți!** Povestea ar putea fi o denaturare a realității, de exemplu prin reciclarea unor evenimente vechi într-un context diferit, sau ar putea fi un pamflet. Titlul ar putea fi conceput astfel încât să declanșeze emoții intense.
- **Puneți-vă sub semnul întrebării propriile prejudecăți** – uneori, o poveste este prea bună sau prea incitantă pentru a fi adevărată. Trageți adânc aer în piept, realizați comparația cu surse credibile și păstrați-vă mintea limpede. Dacă citiți ceva care vă înfurie, vă sperie sau vă întristează, încercați să vă luați un răgaz înainte de a distribui.

- **Lucrați pe grupuri, discutând unele exemple tipice de informații false (diapozitivul 25):**

Repartizați elevii din clasă în grupuri de maximum 5-6 elevi. Repartizați un studiu de caz fiecărui grup. Alocați aproximativ 15 minute pentru ca elevii să citească studiul de caz și să parcurgă întrebările, apoi încă 20-25 de minute pentru prezentări susținute de fiecare grup și discuții între elevi.

- O nouă teorie periculoasă a conspirației care a dat naștere unei mișcări de tip cult cu răspândire rapidă în Europa
- Extras din opera lui Machiavelli cu privire la „dezbină și cucerește”
- Publicitate lipsită de etică și înșelătoare cu privire la „efectele incredibile” ale medicamentului X
- Un discurs susținut de Papa Urban al II-lea la Conciliul de la Clermont (1095), legat de Cruciade
- O poveste din folclor despre un ciobănaș și un lup

Atenție! Și în acest caz, exemplele sunt narațiuni destul de clasice și sunt prezentate sub formă de materiale „gata de utilizare”. Este posibil să găsiți alte studii de caz mai potrivite pentru elevii dumneavoastră sau le puteți cere elevilor să identifice alte studii de caz, sub forma unei sarcini de grup. Teme precum: teorii ale conspirației (lumea este condusă de George Soros/Bill Gates, guvernele răspândesc COVID-19, extraterestrii în Zona 51, etc.), informații medicale false, fapte false despre grupuri minoritare...

Ca sursă de inspirație:

- Baza de date Poynter pentru COVID-19 <https://www.poynter.org/ifcn-covid-19-misinformation/>
- Cazuri de pe site-ul EUvsDisinfo: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>

- *Lead Stories „Doar pentru că e popular nu înseamnă că e și adevărat”: site web care verifică faptele din poveștile populare: <https://leadstories.com/>*
- **Rezumat, sfaturi pentru a afla mai multe și resurse naționale (diapozitivele 26-34)**

Conținutul setului de instrumente disponibil

- **Prezentare introductivă** (în format PPT)
 - a. Videoclipurile YouTube integrate în prezentare sunt în limba engleză/rusă, dar sunt disponibile transcrieri traduse
 - b. La secțiunea *Notes (notițe)* de sub fiecare diapozitiv sunt prezentate explicații și descrieri
- **5 studii de caz de analizat în grup** și teme de efectuat (*se pot adapta sau se pot utiliza alte studii de caz*)
- **Sfaturi** (jocuri interactive, ghiduri și resurse) pentru dobândirea de informații suplimentare

Articole alternative de avut în vedere:

- **Creșterea ostilității față de trupele NATO prin intermediul unor articole false**
<https://vilniusinstitute.lt/en/lisas-case-repeated-german-soldiers-accused-of-rape/>
De obicei, articolele cu încărcătură emoțională produc pagube rapid, înainte de a putea fi controlate. Aceste articole false sunt, de obicei, destul de ușor de crezut.
- **Încercările unei televiziuni din Rusia de a învinovăți SUA pentru COVID-19**
<https://www.themoscowtimes.com/2020/02/06/russian-tv-runs-conspiracy-theory-blaming-trump-for-coronavirus-a69189>
<https://www.youtube.com/watch?v=JQRmacSHXoo>
O emisiune prezentată de o televiziune de stat din Rusia a emis o teorie a conspirației potrivit căreia guvernul SUA și o serie de companii americane sunt de vină pentru pandemia de coronavirus, pe care ar fi provocat-o pentru a face bani.

STUDIU DE CAZ NR. 1

INFLUENȚA TOT MAI MARE A LUI „Q”

Context

Ce au în comun fostul președinte al SUA, Barack Obama, fostul Secretar de Stat și candidat la președinție, Hillary Clinton, președintele Franței, Emmanuel Macron, cântăreața Lady Gaga, pizzeria Comet Ping Pong din Washington D.C., fondatorul Microsoft, Bill Gates și actorul Tom Hanks? Conform adeptilor teoriei conspirației denumite „QAnon”, cu toții fac parte dintr-o rețea satanistă de trafic de copii, formată din celebrități și elite politice și din lumea afacerilor; fostul președinte al SUA, Donald Trump, ar fi fost recrutat de generali de armată pentru a expune această rețea și pentru a pune capăt controlului pe care aceasta îl exercită asupra guvernului și asupra mass-mediei, control cunoscut și sub denumirea de „statul paralel”. Teoria este perpetuată de un personaj online anonim care folosește numele de cod „Q”, care pretinde că este un înalt funcționar în guvernul SUA cu autorizare de securitate la nivelul cel mai înalt care îi conferă acces la informații clasificate.

QAnon și-a făcut apariția în forumuri online marginale precum 4chan și 8chan, primele postări apărând deja în 2017, însă de atunci importanța acesteia a crescut în mod semnificativ în rândul utilizatorilor de Facebook, Twitter, YouTube și alte platforme convenționale. O caracteristică esențială a QAnon care a permis acesteia să se răspândească rapid, este caracterul său participativ: „Q” postează cu regularitate indicii (cunoscute și sub denumirea de „Q Drops”) pe forumuri, prin care invită adeptii să facă propriile investigații pentru a dezlega misterul și pentru a scoate la iveală adevărul din spatele diferitelor teorii. Începând cu sfârșitul anului 2019, QAnon a pătruns în site-urile web, paginile, grupurile și conturile online europene și s-a transformat în mișcări locale adaptate ideilor și contextelor locale, în special în Germania, Franța, Italia și Regatul Unit. În unele cazuri, ideile QAnon au fost adoptate și de grupări existente, precum mișcarea vestelor galbene (*Gilets Jaunes*) din Franța sau mișcările de extremă dreaptă din Germania. Se presupune că puternicul „stat paralel” care reprezintă punctul central al ideilor lui Q nu cunoaște frontiere, politicienii și elitele precum Emmanuel Macron fiind, de asemenea, descriși (descrise) de adeptii locali ai QAnon ca [„pioni ai statului paralel”](#), iar guvernul german fiind acuzat de conducerea unei [rețele secrete de pedofilie](#).

Deloc surprinzător, pandemia de COVID-19 a agravat și mai mult situația. Oamenii au stat mai mult acasă și, în consecință, au petrecut mult mai mult timp pe internet. În plus, au fost deseori nemulțumiți de restricțiile și măsurile impuse de guvernele lor pentru a face față pandemiei (purtarea măștii, distanțarea socială, măsurile de izolare și limitarea deplasărilor). În acest context, ideile QAnon au variat de la teorii conform cărora COVID-19 este o armă biologică lansată de „statul paralel”, până la teorii conform cărora se presupune că Bill Gates a planificat pandemia pentru a impune vaccinarea în masă și pentru a institui controlul asupra populației lumii.

Opțional:

Urmăriți [acest videoclip](#) și documentați-vă rapid online despre QAnon.

Întrebări pentru dezbateri:

1. Puteți identifica o temă comună în spatele ideilor QAnon care se răspândesc în SUA și în Europa?
2. Ce face ca mișcarea QAnon să fie „atractivă” pentru adepți? Prin ce anume se deosebește de alte teorii ale conspirației?
3. Puteți identifica în decursul istoriei alte momente, evenimente critice care au declanșat valuri asemănătoare de teorii ale conspirației și de dezinformare la nivel mondial? Ce au toate acestea în comun?
4. Având în vedere ce am discutat anterior despre obiectivele urmărite de actorii care propagă dezinformarea, cum credeți că pot folosi puterile străine ideile QAnon împotriva Europei pentru a o face să pară mai vulnerabilă?

STUDIU DE CAZ NR. 2

DIVIDE ET IMPERA („DEZBINĂ ȘI CUCEREȘTE”)

Poveste

[..] Un general trebuie, mai presus de toate, să caute **să divizeze forțele pe care trebuie să le combată**, fie făcându-i să pară suspecti în ochii generalului inamic pe acei oameni în care se încrede mai mult, fie dându-i un motiv oarecare să-și despartă trupele și astfel să-și slăbească armata.

În primul caz va menaja interesele unor apropiați ai adversarului său, va face să le fie respectate, pe durata războiului, posesiunile și le va trimite înapoi fără a cere răscumpărare copiii și prietenii lor prizonieri. Hanibal punând să se ardă toate câmpiile din jurul Romei, a cruțat doar posesiunile lui Fabius Maximus. Când Coriolanus a ajuns cu armata sa la porțile Romei, a respectat bunurile nobililor și a pus să se ardă și să se jefuiască bunurile plebei. [..]

Cea mai bună metodă de a diviza forțele inamicului este de a-i ataca țara cu o parte a forțelor tale; va fi forțat să meargă să o apere și să abandoneze astfel scena războiului. [..] Titus Didius, aflându-se în prezența unui inamic superior în forțe, aștepta o legiune căreia acesta din urmă dorea să-i închidă trecerea;

Pentru a împiedica acest plan, Titus a răspândit zvonul în toată armata sa că a doua zi se va angaja în luptă și a făcut în așa fel încât unii dintre prizonierii săi să aibă ocazia să scape. Prizonierii au răspândit vestea în tabăra lor, iar Consulul, pentru a nu-și diminua forțele, a renunțat la planul de a ataca legiunea. Astfel Titus a reușit să își păstreze armata în siguranță-. Aici era vorba, nu de a slăbi forțele adversarului său, ci de a le multiplica pe ale sale.

Mai mulți generali au lăsat intenționat inamicul să pătrundă în țara lor și să pună stăpânire pe câteva locuri consolidate pentru ca, inamicul fiind obligat să pună garnizoane în aceste orașe și-a slăbit astfel forțele. Astea le-a permis să îi atace și învinge mai ușor.

Alți generali, gândindu-se să ocupe o provincie, au știut să înșele cum că se gândeau la alta și năpustindu-se subit asupra aceleia unde erau așteptați cel mai puțin, au cucerit-o înainte ca inamicul să fie pregătit să o salveze. Inamicul, neștiind dacă nu aveți cumva intenția de a reveni asupra locului pe care l-ați amenințat prima dată, se vede obligat să nu-l abandoneze de tot pe acesta ca să-l salveze pe celălalt și astfel nu poate să apere bine nici unul, nici altul. [..]

Sursă: „Arta războiului”, Cartea 6, de Niccolò Machiavelli, traducere (și adaptare) de Alexandru I. Constantin, Editura Antet

Întrebări pentru dezbatere:

1. Cum ar putea ajuta informațiile false în vreme de război? Cum se poate transforma nesiguranța adversarului într-un avantaj?
2. Este etic să minți în vreme de război? Este etic să minți pe timp de pace?
3. De ce sunt mai mari șansele de a învinge forțe dezbinat?
4. În ce fel devine Uniunea Europeană o organizație mai vulnerabilă ca urmare a Brexit-ului?
5. Ați putea să numiți cel puțin 3 aspecte care sunt înțelese într-un fel de statele membre ale UE care au această calitate de mai mult timp și în alt fel de statele care au aderat relativ recent? Aceste diferențe fac ca UE să fie o organizație mai slabă sau mai puternică?

Citat

Migranții și refugiații nu sunt pioni pe tabla de șah a omenirii. E vorba de copii, femei și bărbați care părăsesc sau sunt constrânși să-și părăsească locuințele din diferite motive, care împărtășesc aceeași dorință legitimă de a cunoaște, de a avea, dar mai ales de a fi mai mult.

Sursă: Papa Francisc, Mesajul pentru a 100-a Zi Mondială a Migranților și Refugiaților

Exercițiu

Unii refugiați fug din patria lor pentru a ajunge în UE din motive diferite de problemele politice sau de siguranță. Aceștia sunt migranți economici, ceea ce le conferă un statut juridic diferit, iar UE face o distincție între aceste situații.

Din păcate, uneori nu deținem o „soluție perfectă” pentru a distinge între aceste grupuri. În plus, dezinformarea poate fi utilizată pentru a descrie decizii de acest fel ca inadecvate și inumane.

Să ne imaginăm 2 situații diferite:

- a) un refugiat de război sirian **nu primește permisiunea** să vină în țara voastră și este trimis înapoi în Siria;
- b) un migrant economic din Pakistan este **acceptat** de un stat membru al UE, unde primește locuință și prestații sociale garantate timp de 2 ani.

Explicați modul în care aceste situații ar putea spori tensiunile în rândul populației UE. Ce adversar (adversari) din afara UE ar putea beneficia de pe urma unei astfel de instabilități?

STUDIU DE CAZ NR. 3

ÎNȘELĂCIUNILE CU MEDICAMENTE VĂ POT AFECTA GRAV SĂNĂTATEA

Poveste

[..] Există în prezent o multitudine de produse noi care au drept țintă consumatorii vârstnici și care pretind că stimulează memoria, unele dintre aceste produse sugerând chiar că au capacitatea de a preîntâmpina instalarea demenței sau a bolii Alzheimer sau de a inversa efectele acestor boli – chiar dacă știința convențională nu a reușit încă să găsească un tratament. Aceste afirmații încep să atragă atenția organismelor de reglementare și a legiuitorilor.

„Există un loc special în iad pentru toți cei care comercializează suplimente alimentare despre care susțin în mod fals că vindecă boala Alzheimer sau demența – dar exact asta este ceea ce observăm că fac producătorii”, a declarat senatorul Claire McCaskill (Partidul Democrat, din partea statului Missouri), membru la nivel înalt al Comitetului special privind îmbătrânirea din Senatul SUA. În 2015, senatorul McCaskill a transmis scrisori către 15 distribuitori, cărora le-a cerut informații despre politicile și procedurile proprii în materie de comercializare a suplimentelor, după ce a aflat de un supliment numit „Brain Armor” care era promovat ca reprezentând o „protecție” împotriva bolii Alzheimer, a demenței și a atacului cerebral.

În noiembrie 2015, Departamentul de Justiție a anunțat o verificare la nivel național a peste 100 de producători și comercianți de suplimente. Întreprinderile erau acuzate că prezentau afirmații nefondate despre orice, de la tratamente pentru boala Alzheimer până la tratamente destinate oamenilor dependenți de analgezice.

În 2016, Comisia Federală pentru Comerț (FTC) a soluționat pe cale extrajudiciară acuzațiile formulate împotriva unei întreprinderi din California care pretindea că unul dintre suplimentele pe care le comercializa ameliorează simptomele asociate menopauzei, inclusiv bufeurile și creșterea în greutate. De asemenea, Comisia a soluționat pe cale extrajudiciară acuzațiile formulate împotriva a doi comercianți de suplimente care pretindeau că produsele lor pot preveni încărunțirea părului sau pot reda culoarea naturală a acestuia.

În 2020, procurorii federali au intentat o acțiune în justiție împotriva proprietarilor unei întreprinderi de suplimente cu sediul în Dallas, care a comercializat un produs de slăbit numit OxyElite Pro, a cărui utilizare a fost corelată cu un focar de hepatită și boli hepatice. Printre victime: Sonnette Marras, în vârstă de 48 de ani, din Hawaii, mamă a șapte copii, care a murit după ce a luat suplimentul în 2013.

Sursă: Buletinul informativ al AARP, iunie 2016. AARP (Asociația Americană a Pensionarilor) este o organizație nepartizantă, non-profit, care consolidează capacitatea oamenilor de a alege cum vor să trăiască pe măsură ce îmbătrânesc.

Întrebări pentru dezbateri:

1. De ce oamenii sunt dispuși să creadă promisiunile dubioase făcute de producători lipsiți de etică?
2. Care este diferența dintre datele medicale științifice și mărturiile individuale utilizate de obicei pentru a promova înșelăciuni cu medicamente?
3. De ce medicamentele false sunt destinate de obicei consumatorilor mai puțin instruiți sau vârstnicilor? Cum putem ajuta oamenii din aceste categorii să nu se mai lase păcăliți de tehnicile înșelătoare de marketing pentru astfel de medicamente?

4. Cine are interesul financiar de a răspândi astfel de informații înșelătoare? Cum câștigă aceștia bani de pe urma consumatorilor înșelați?
5. Care ar putea fi măsurile optime de contracarare (în afară de acțiunile în justiție) pentru ca aceste înșelătorii să nu-și mai atingă scopul?

Citat

Un om care se îneacă se agață și de un pai.

Sursă: proverb.

Exercițiu

Întocmiți o listă de produse farmaceutice repartizate în 2 categorii: suplimente alimentare care se eliberează fără prescripție medicală și medicamente care se eliberează cu prescripție medicală oficială.

Explicați principalele diferențe dintre aceste produse din punctul de vedere al următoarelor aspecte:

- obținere ca urmare a unui proces minuțios de dezvoltare
- supraveghere oficială a procesului de fabricație
- cerințe la punctul de desfacere
- asistență postvânzare și alte etape.

Descrieți modul în care UE (și autoritățile din statele membre) protejează consumatorii împotriva manipulării în materie de servicii/produse medicale.

STUDIU DE CAZ NR. 4

DISCURSUL PAPEI URBAN AL II-LEA ȘI CRUCIADELE

Discursul Papei Urban al II-lea la Conciliul de la Clermont din 1095

În 1094 sau 1095, împăratul bizantin Alexie a apelat la Papa Urban al II-lea și a cerut ajutorul Occidentului împotriva turcilor, care îi luaseră Asia Mică aproape în întregime. La Conciliul de la Clermont, Papa Urban s-a adresat unei mulțimi importante și i-a îndemnat pe toți să sară în ajutorul grecilor și să elibereze Palestina de sub jugul musulmanilor.

[..] Deși, O, fii ai Domnului, ai promis mai ferm ca niciodată să mențineți pacea între voi și să protejați drepturile Bisericii, mai rămâne o misiune importantă pe care trebuie să o duceți la îndeplinire. Grabnic zoriți de divină corecție, trebuie să puneți puterea dreptății voastre în sprijinul altei chestiuni care vă privește pe voi și îl privește pe Dumnezeu.

Căci fărtații voștri care trăiesc la răsărit au mare trebuință de ajutorul vostru și trebuie să vă grăbiți să le dați sprijinul care le-a fost adesea făgăduit. Deoarece, așa cum ați auzit cei mai mulți dintre voi, turcii și arabii i-au atacat și au cucerit țărâmul României (Imperiul Bizantin) spre apus, până la țărmul Mediteranei și Helespontului, care se numește Brațul Sfântului Gheorghe. Au ocupat din ce în ce mai multe pământuri ale acestor creștini și i-au biruit în șapte bătălii. Au omorât și au prins pe mulți, au dărâmat bisericile și au pârlolit imperiul.

Dacă îi lăsați să continue astfel cu spurcăciune, credincioșii lui Dumnezeu au să fie și mai mult atacați de ei. De aceea eu, sau mai degrabă Domnul Dumnezeu, vă conjur ca purtători ai însemnului lui Hristos, să dați veste pretutindeni și să convingeți toți oamenii, indiferent de stare, pedestri și cavaleri, săraci și bogați, să sară degrabă în ajutorul acestor creștini și să stârpească această rasă spurcată de pe pământurile prietenilor noștri. Spun asta tuturor celor prezenți, dar ceea ce spun este și pentru urechile celor absenți. Mai mult, Hristos o poruncește.

[..] Toți cei care mor pe drum, fie pe uscat, fie pe mare, fie în bătălie împotriva păgânilor, vor fi imediat iertați de păcate. Asta le-o garantez prin puterea Domnului cu care sunt investit. O, ce rușine dacă o astfel de rasă disprețuită și josnică, care venerază demonii, ar cuceri un popor care are credința lui Dumnezeu atotputernic și care este făcut glorios cu numele lui Hristos! Cu ce reproșuri ne va copleși Domnul dacă nu îi ajutați pe cei care, alături de noi, împărtășesc religia creștină!

Fie ca cei care s-au obișnuit în mod nedrept să poarte război pentru ei împotriva celor credincioși să se îndrepte acum împotriva necredincioșilor și să încheie cu biruință acest război care ar fi trebuit să înceapă cu mult timp în urmă. Fie ca cei care multă vreme au fost tâlhari să devină acum cavaleri. Fie ca cei care se luptau cu frații și rudele lor să lupte acum așa cum se cuvine împotriva barbarilor. Fie ca cei care au servit ca mercenari pentru o mică răsplată să-și primească acum răsplata veșnică. Fie ca cei care s-au consumat trup și suflet să muncească acum pentru o îndoită cinste. Priviți! De această parte vor fi cei îndurerați și săraci, iar de cealaltă parte bogați; de această parte vor fi dușmanii Domnului, iar de cealaltă parte prietenii Săi. Fie ca cei care merg să nu-și amâne călătoria, ci să-și arendeze terenurile și să strângă bani pentru cheltuielile lor; și de îndată ce iarna s-a sfârșit și va veni primăvara, fie ca ei să pornească cu înflăcărare la drum, cu Dumnezeu ca îndrumător.

Sursă: „*A Source Book for Mediæval History. Selected documents illustrating the History of Europe in the Middle Age*” (Carte de referințe privind istoria medievală. Selecție de documente care ilustrează istoria Europei în Evul Mediu), O. J. Thatcher, E. H. McNeal, New York, 1905.

Întrebări pentru dezbateri:

1. Care sunt motivele „sfinte” ale cruciadei, invocate de Papa Urban al II-lea?
2. Care sunt motivele reale ale solicitării Papei?
3. De ce a fost discursul public al acestuia atât de puternic și de influent la vremea respectivă?
4. Care ar fi fost răspunsul din partea „turcilor și arabilor” la vremea respectivă și ... acum?
5. Ce opțiuni de verificare încrucișată erau disponibile la acea vreme (1095) în regiunea controlată de Biserica Catolică?

Exercițiu

Scrieți o scrisoare de răspuns (discurs) din partea adversarilor lui Alexie din Asia Mică. Scrisoarea se va adresa tuturor potențialilor participanți la cruciade.

STUDIU DE CAZ NR. 5

FOLOSIREA ÎNCREDERII OAMENILOR PENTRU A RĂSPÂNDI INFORMAȚII FALSE

Poveste

A FOST ODATA CA NICIODATĂ un ciobănaș care își păștea oile la poalele unui munte lângă o pădure întunecată. Se simțea destul de singur toată ziua, așa că s-a gândit la un plan prin care să aibă parte de puțină companie și de ceva senzații tari.

A luat-o la fugă înspre sat strigând „Lupul, lupul!”, iar sătenii i-au ieșit în întâmpinare, unii rămânând o bună bucată de timp lângă ciobănaș. Acest lucru i-a făcut așa plăcere băiatului, încât peste câteva zile a încercat aceeași șmecherie și, din nou, sătenii i-au sărit în ajutor.

Dar la scurt timp după aceasta, un lup chiar a ieșit din pădure și a început să agite oile, iar ciobănașul bineînțeles că a strigat „Lupul, lupul!”, chiar mai tare decât o făcuse până atunci. Însă de această dată sătenii, care fuseseră păcăliți de două ori înainte, au crezut că băiatul îi amăgea din nou și nu a mai sărit nimeni în ajutorul lui. Așadar, lupul s-a înfruptat copios din turma ciobănașului. Atunci când băiatul s-a plâns, înțeleptul satului i-a spus: „Pe mincinos nu-l crede nimeni, nici când spune adevărul.”

Întrebări pentru dezbateri:

1. Cum este posibil să păcălim oamenii? Care sunt principalele motive? // Lipsa informațiilor alternative, lipsa surselor, absența unei gândiri critice
2. Cum poate contribui educația la contracararea minciunilor?
3. Este minciuna o strategie pe termen lung? Cum se sfârșește minciuna de obicei?
4. Ce soluții sunt la îndemâna ciobănașului după situația de criză? Cum poate el să reclădească încrederea (dacă este posibil)?
5. Ați auzit povești similare de tip „băiatul care a strigat: Lupul!” la școală? Care este asemănarea dintre acestea și minciunile de genul „am fost bolnav”, „nu a venit autobuzul”, etc.? Care sunt implicațiile posibile pe termen lung?

Citat

Poți păcăli mereu o parte din oameni și pe toți oamenii din când în când, dar nu-i poți păcăli pe toți de fiecare dată.

Sursă: Anonim, sfârșitul secolului al XIX-lea

Exercițiu

Formulați (sau descrieți din memorie) o situație în care un canal național renumit de informare în masă, sau mai multe astfel de canale, folosește (folosesc) o astfel de strategie de tip „alarmă falsă”. Explicați modul în care este folosită încrederea pentru a răspândi informații false. Folosiți un citat prin care să ilustrați această situație.